

Москаленко С.О.,

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри державного управління і менеджменту
Національної академії державного управління
при Президентові України

ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ У КОНТЕКСТІ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Мінімізація та подолання, в подальшому, наслідків Чорнобильської катастрофи — одне з надзавдань, яке ще досить тривалий час вимагатиме від держави та суспільства значних зусиль та скоординованості дій. А що самі наслідки є набагато серйознішими за ті, які даються в офіційних оцінках ряду міжнародних організацій — вже майже ні в кого не викликає сумнівів.

Статистика свідчить, що динамічно зростає кількість онкохворих, підвищується рівень інвалідизації постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, прогресує захворювання на рак щитовидної залози у дітей та тяжких форм цукрового діабету у дорослого населення. Лишається поза увагою і факт реального ризику генетичних наслідків трагедії. Не вирішуються проблеми комплексного соціально-екологічного розвитку територій, що зазнали радіоактивного забруднення. Очевидним є також і те, що збереження існуючих підходів до фінансування чорнобильських проблем унеможливує їх подолання у повному обсязі навіть у довгостроковій перспективі.

Болючим, зокрема, є питання соціального захисту постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи. З початку 2011 року держава не забезпечує цю статтю витрат. За підсумками січня, сума недоплат досягла близько 50 млн грн [1].

Крім того, оптимізація системи центральних органів виконавчої влади, яка розпочалась у грудні минулого року [2] значно порушила вертикаль управління органами, що мали б «посилити увагу до повсякденних потреб громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, зокрема, поліпшення їх медичного, соціально-побутового обслуговування, вишукати можливість для надання таким особам соціальної підтримки та матеріальної допомоги» [3].

Пошук шляхів вирішення окреслених та низки дотичних проблем лежить у площині конструктивного, системного партнерства

держави та громадських організацій як цивілізованої форми ефективної співпраці в рамках «правил гри», встановлених суспільством. Саме партнерство, а не ситуативна взаємодія, дасть змогу суб'єктам формування та реалізації державної політики з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи повною мірою реалізовувати свої функції:

- соціоінтегративну, завдяки якій людина незалежно від стану здоров'я, по-перше, не відчуває себе ізольованою, по-друге, отримує можливість реалізувати свій соціальний потенціал;

- соціально-адаптивну, що полягає в допомозі тим соціальним групам, які в силу ряду причин не спроможні брати участь у суспільному виробництві, засвоювати альтернативні види соціально-корисної діяльності;

- соціопродуктивну, зміст якої в основному зводиться до підтримання у людини потреби і здатності до активного життя;

- соціофундаментальну, тобто підтримання стабільності та упорядкованості суспільства як цілісної соціальної системи;

- соціодинамічну, яка спрямована на постійний розвиток якостей людини і соціальних спільнот та способів їхнього життя;

- функцію підтримання й удосконалення соціальної інфраструктури.

У державно-управлінській практиці утвердження партнерських стосунків, зокрема, з громадськими організаціями, потребує врахування ряду принципових моментів. Окреслимо найважливіші з них.

По-перше, специфіка мобілізації громадськими організаціями громадян України на використання діалогових форм політичної участі визначається тим, що вони з часів відновлення незалежності асоціюються в масовій свідомості з осередками загальної антиурядової орієнтації. Цим пояснюється ситуація, коли громадські організації досить легко організують громадян на протестні виступи і стикаються з проявами байдужості, коли йдеться про конструктивну ініціативу та альтернативу, що виходить за межі відкритого конфлікту з владою і вкладається в межі дискурсивної, а не протестної моделі політичної участі [4, с. 209]. Змінити стан справ вбачається можливим лише за умови цілеспрямованого впливу на підвищення рівня громадянської культури суспільства — виявлення активної громадянської позиції, зокрема щодо участі у процесах формування та реалізації державної політики, усвідомлення громадськістю принципів співробітництва між органами виконавчої влади та інститутами громадянського суспільства, що, в свою чергу, уможливить серйозну протидію спробам імітації демократичних процесів.

По-друге, часто громадські організації є неготовими до налагодження партнерських відносин із органами влади. З-поміж основних знань та вмій, які варто було б здобути активістам громадських організацій, можна виокремити такі:

- підготовка якісних документів для проведення консультацій та діалогу з визначенням проблем, їх причин, можливих варіантів рішень;

- визначення зацікавлених сторін, залучення їх до консультацій;

- обмін досвідом та налагодження співпраці з іншими громадськими організаціями;

- участь у підготовці та проведенні публічних обговорень;

- узагальнення та впровадження результатів консультацій та діалогу.

Без цього марно сподіватися на ефективність запозичення та адаптації до вітчизняних реалій досвіду розвинутих демократичних держав, що демонструє низку моделей обов'язкової (а не просто — можливої) участі всіх зацікавлених сторін у процесі прийняття суспільно важливих рішень. Йдеться про так звані програми участі (participations programs). При чому, такі процедури, як громадські слухання, громадсько-професійна експертиза, громадські розслідування, громадський аудит є нормативно закріпленими.

Навчальні заклади, що забезпечують професійну підготовку державних службовців (зокрема, Національна академія державного управління при Президенті України, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»), могли б долучитися до проектів з розбудови мережі громадських організацій через консультування зацікавлених груп громадян з питань інституалізації громадських організацій, організаційного, правового, бухгалтерського та іншого забезпечення їх діяльності тощо. Крім того, на їх базі можливо організовувати практичні тренінги, спрямовані на поширення успішного досвіду створення та функціонування громадських організацій. Налагодженню партнерства сприяло б також навчання та консультування щодо форм і методів взаємодії з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, політичними партіями, бізнесовими структурами. Тренінги мають стосуватись практичної діяльності громадських організацій у громадських радах, консультаційних та дорадчих органах, участі в тендерах та інших конкурсних пропозиціях органів влади тощо.

По-третє, багато хто з чиновників не усвідомлює важливості партнерства з громадськими організаціями; не знає, як працювати з ними, як будувати відносини з численними суспільно-політичними структурами, громадянами, журналістами [5, с. 242]. Саме система професійної підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування покликана сприяти становленню чиновника як активного учасника партнерських відносин, тобто того, хто ставить цілі, визначає завдання, планує, організує і координує дії інших учасників, аналізує отримані результати, чітко усвідомлюючи переваги діалогових форм взаємодії. І в першу чергу це стосується розв'язання комплексу соціально чутливих проблем, пов'язаних з мінімізацією та подоланням наслідків Чорнобильської катастрофи. Йдеться про нормотворчу роботу, сприяння соціальній адаптації та соціокультурній реабілітації постраждалих, забезпечення їх сучасним медико-санітарним обслуговуванням, боротьбу з корупцією, екологічне оздоровлення радіоактивно забруднених місцевостей, збереження культурно-історичної спадщини населення постраждалих територій, інформаційно-аналітичну та просвітницьку діяльність.

Література

1. *Главацька Ю.* Соцдопомогу будуть виплачувати «умовно»? / Ю. Главацька // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2011/02/04/226506>. — Заголовок з екрана.
2. Указ Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12584.html>. — Заголовок з екрана.
3. Указ Президента України від 11 жовтня 2010 р. № 937/2010 «Про заходи, пов'язані з 25-ми роковинами Чорнобильської катастрофи» // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12347.html>. — Заголовок з екрана.
4. *Ротар Н. Ю.* Роль інститутів громадянського суспільства у формуванні діалогової стратегії політичної участі громадян України / Н. Ю. Ротар // Людина і соціум в умовах глобальної кризи: погляд крізь призму суспільствознавства та богослов'я. — К.: Національна академія управління, 2010. — С. 207—211.
5. Державна кадрова політика: теоретико-методологічне забезпечення : монографія / [В. М. Олуйко, В. М. Рижих, І. Г. Сурай та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. В. М. Олуйка. — К. : НАДУ, 2008. — 420 с.